

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДОКТОРСЬКИХ ПРОГРАМ З СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В АВСТРАЛІЇ

Анотація. Проаналізовано програму підготовки соціальних працівників освітньо-кваліфікаційного рівня „Доктор” у вищих навчальних закладах Австралії.

Ключові слова: докторантура, підготовка фахівця соціальної сфери, програми соціальної роботи Австралії.

Аннотация. Проанализирована программа подготовки социальных работников образовательного квалификационного уровня “Доктор” в высших учебных заведениях Австралии.

Ключевые слова: докторантура, подготовка специалиста социальной сферы, программы социальной работы Австралии.

Annotation. It has been analyzed the program of social workers preparation of educational qualifying level “Doctor” in the higher educational establishments of Australia.

Key words: doctor’s degree educational qualifying level, social worker’s preparation, programmes of social work in Australia.

В Австралії в сучасних умовах навчання у докторантурі з соціальної роботи є завершальним етапом підготовки фахівців соціальної роботи. Власне докторантура відіграє вирішальну роль у цілісній системі підготовки фахівців соціальної сфери, оскільки до викладання академічних дисциплін у вищих навчальних закладах і до керівництва науковою роботою магістрантів і докторантів допускають у переважній більшості лише фахівців з докторським ступенем. Так, станом на 2007 рік, тільки у 7 вищих навчальних закладах Австралії діють програми докторантури, де навчається приблизно 300 докторантів для отримання диплома доктора філософії чи доктора соціальної роботи [1; 3].

Головна мета докторантури – підготовка вчених, які могли б розвивати теоретичні засади соціальної роботи. Тому зміст навчальних програм на рівні докторантури має теоретичне спрямування. Здобувачі докторського ступеня вивчають теми, що стосуються методів досліджень, питань соціальної політики, проблем суспільних наук, теорії розвитку знань у процесі польової практики тощо.

Як свідчить аналіз вивчених нами документів, програми докторантури з соціальної роботи у різних навчальних закладах Австралії є схожими. Схожість полягає в однакових умовах прийому, логіці організації навчального процесу, вимогах і умовах складання усних іспитів, написанні дисертації, її захисті, дипломах тощо. Відмінність стосується, як правило, тривалості навчання в докторантурі, що коливається від трьох до чотирьох років на стаціонарному відділенні та від шести до восьми – на заочному і завершується захистом дисертації з обраної соціальної проблеми.

Ступінь доктора у Школах соціальної роботи Австралії може бути двох форматів:

– докторський ступінь з дослідження (Research Doctorate), що присвоюється за проведення дослідження із спеціалізацією в одній із соціальних сфер із врученням диплома доктора філософії з спеціалізацією у соціальній роботі;

– професійний ступінь доктора (Professional Doctorate), що присвоюється за проведення професійного дослідження та написання докторської дисертації з певної конкретної галузі, наприклад, соціальних наук із врученням диплома доктора соціальної роботи [1].

Докторський ступінь включає три основних компоненти: аналітичний аналіз літератури; оригінальний дослідницький проект, що має значний вклад у систему знань та застосування цих знань у певній сфері соціальної роботи; грамотно організована дисертація, яка має демонструвати взаємозв’язок дослідницької роботи з певною областю соціальної роботи.

Аналіз змісту навчальних програм докторантури дозволяє зробити висновок, що навчальний план для підготовки фахівців соціальної роботи із докторським ступенем, як правило, складається з обов'язкових курсів (методологія дослідження, історія соціальної роботи та соціальної політики, проблеми безпосередньої практики соціальної роботи проблеми управління та організації громади); і дисертаційного дослідження [1].

Після закінчення докторантури особи, які навчались за докторськими програмами, отримують звання доктора філософії з соціальної роботи, доктора соціальної роботи, або доктора соціальної політики. Звання доктора є найвищим шаблем у професійній кар'єрі соціального працівника. Воно дає право: а) займатися дослідницькою діяльністю; б) практикувати у спеціалізованих сферах діяльності, наприклад, у психіатрії, роботі з сім'ями та дітьми; в) викладати у коледжах та університетах освітні програми із соціальної роботи.

Відбір претендентів на навчання у докторантуру є досить жорстким. Окрім високого рівня академічних знань від них вимагається наявність ступеня магістра соціальної роботи, присудженого на основі оволодіння програми акредитованої Асоціацією соціальних працівників Австралії; в окремих випадках – ступінь бакалавра з відзнакою I або II рівнів; не менше одного року досвіду професійної діяльності; успішне складання іспиту із спеціальності; дотримання мети, цінностей і завдань соціальної роботи; здійснення наукової роботи, яка відповідає цілям і ресурсам докторської програми [1; 3].

Для абітурієнтів-іноземців, які планують навчатися у докторантурі з соціальної роботи у вищих навчальних закладах Австралії, існують також такі вимоги: досконале володіння англійською мовою; представлення сертифікату про складання міжнародних тестів з англійської мови (TOEFL чи IELTS); успішне закінчення освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра з соціальної роботи у вищих навчальних закладах Австралії чи іншої англосмовної країни; вивчення англійської мови протягом двох навчальних років на спеціально створених курсах при австралійських університетах та отримання сертифікату про їх закінчення; наявність хоча б двох публікацій англійською мовою в міжнародних журналах з теми дослідження; активно займатись науковою роботою [1].

Як свідчать матеріали досліджень, в Австралії протягом останніх років спостерігається тенденція зростання кількості випускників докторських програм із соціальної роботи. На нашу думку, ще пов'язано з тим, що кожного року з'являються нові навчальні програми підготовки фахівців соціальної сфери освітньо-кваліфікаційних рівнів „бакалавр” та „магістр”, що зумовлює попит на викладачів соціальних дисциплін у вищих навчальних закладах Австралії.

Програми підготовки докторів соціальної роботи функціонують у Школах соціальної роботи, що акредитовані Асоціацією соціальних працівників Австралії. У Школах, які є підрозділами університетів, окрім докторантури функціонує, як правило, магістратура із соціальної роботи. Ця вимога зумовлена тим, що до викладання залучається більша кількість викладачів – фахівців у різних галузях соціальної роботи; налагоджується краще зв'язок з практичними соціальними агентствами, а також створюється система конкуренції серед викладачів і студентів (в умовах обмежених фінансових ресурсів).

Викладачі, які працюють з докторантами, мають володіти високим рівнем професійної компетентності, про що свідчить кількість наукових публікацій, участь у дослідницьких проектах, керівництво науковою роботою та ін. Викладачі несуть відповідальність за викладання навчальних курсів і наукове керівництво докторантами.

В Австралії не існує загальноприйнятих моделей навчального плану на рівні докторантури. Як правило, він відображає рівень досвідченості викладацького складу і філософію навчального закладу. Навчальний план докторантури містить курси з історії, технологій і методів практичної діяльності в основних сферах соціальної роботи, методів досліджень, з соціального управління та соціальної політики.

Для того, щоб Школа соціальної роботи пройшла акредитацію та отримала дозвіл на підготовку працівників соціальної сфери за докторськими програмами, керівництво школи має подати відповідні документи, які свідчать про високий рівень ресурсного забезпечення, необхідного для забезпечення якісної підготовки. Сюди входить не тільки показник якості

професорсько-викладацького складу (кількість докторів) і перелік навчальних курсів, але й належне укомплектування бібліотеки, забезпечення комп'ютерною технікою, можливість фінансової допомоги докторантам та ін. Саме недостатня кількість ресурсів, необхідних для функціонування докторантури з соціальної роботи, і є однією з причин того, що в Австралії на базі лише 7 Шкіл соціальної роботи, діють докторські програми з соціальної роботи та філософії [4].

Навчання у докторантурі в австралійських вищих навчальних закладах є платним: вартість навчання становить від 11 до 20 тисяч доларів у рік на денній формі навчання та від 5 до 10 тисяч – на заочній [1]. Проте, австралійці та претенденти на навчання з інших країн світу мають шанс отримати стипендію. Для цього потрібно проявити здібності і максимальне прагнення до навчання.

В Австралії діють численні стипендії і програми підтримки молодих науковців у рамках приватних фондів, установ, федеральних відомств та університетів. Так, Сіднейський університет пропонує докторантам денної форми навчання Евіндську стипендію. Стипендія виплачується австралійцям та іноземцям сумою 19 321 доларів у рік протягом трьох років [3]. Мельбурнський технічний університет фінансує стипендіальні програми для навчання у докторантурі за програмою підготовки докторів філософії із спеціалізацією у соціальних науках. Стипендія виплачується студентам-австралійцям денної та заочної форм навчання протягом трьох років. Для її отримання потрібно подати мотивовану заяву до 31 жовтня поточного навчального року. Стипендіальний фонд університетів Австралії є достатньо великим. Тільки технічним університетом виділено 60 мільйонів доларів для фінансування стипендіальних програм навчання у докторантурі з 2008 – 2010 рр. [2].

Щоб зрозуміти детальніше особливості професійної підготовки докторів з соціальної роботи в Австралії, проаналізуємо даний процес на прикладі Школи соціальної роботи університету Західної Австралії. Основним завданням Школи є підготовка соціальних працівників освітньо-кваліфікаційного рівня доктора для роботи з дітьми, сім'ями різних типів та людьми із психічними відхиленнями. Умовою допуску до навчання є наявність у претендента диплома бакалавра соціальної роботи з відзнакою I чи II A рівнів; магістра соціальної роботи або мистецтв, що спеціалізується на роботі у соціальній сфері з високими аналітичними здібностями і комунікативними вміннями. Претенденти для вступу до Школи соціальної роботи університету Західної Австралії за програмою докторантури мають мати принаймні два роки професійного стажу та вже обрану тему дисертаційного дослідження. Установи, де працюють докторанти, мають надати підтвердження про підтримку навчальної та наукової діяльності своїх співробітників (надання наукового консультанта, можливості користування Інтернетом, відпусток на період стаціонарного навчання у Школі соціальної роботи університету Західної Австралії та ін.) [4].

Прийом у докторантуру розпочинається з подання документів про наявну освіту та стаж роботи, двох заяв про бажання навчатися у докторантурі із соціальної роботи або філософії; подання у письмовій формі наміру претендента захистити дисертацію протягом наступних декількох років у даній Школі. Окрім вище згаданих документів докторанти подають також 1-2 сторінки тез з коротким обґрунтуванням теми наукового дослідження та переліком своїх публікацій. Документи про зарахування на перший семестр можна подавати до 15 січня, та на другий до 15 червня поточного року. У випадку відмови у вступі претендента у письмовій формі повідомляється причина відмови з правовим поясненням [4].

Після зарахування у Школу соціальної роботи університету Західної Австралії докторант навчається і працює над дисертацією протягом 3 років на денному відділенні та 6 – на заочному.

Дисертація має свідчити про його здатність до самостійної наукової роботи і має бути значним внеском у науковий доробок з обраної галузі. Дисертація, як правило, є самостійною науковою роботою окремого докторанта. В окремих випадках вона може мати характер колективного дослідження, за умови, якщо індивідуальний внесок кожного можна відокремити та оцінити. Дисертація виконується англійською мовою.

Здійснений нами аналіз навчального плану докторантури Школи соціальної роботи університету Західної Австралії дає нам можливість зробити висновок, що окрім проведення докторантами професійного дослідження та написання наукової роботи, вони ще опановують чотири обов'язкових дисципліни протягом усього терміну навчання. Обов'язкові навчальні курси студентам денної форми навчання викладають на першому курсі по суботах та неділях, або у вечері. Після їх вивчення студенти здають комплексний іспит.

На другому та третьому курсах докторанти активно займаються проведенням наукового дослідження та написанням дисертації. Навчання у докторантурі Школи соціальної роботи університету Західної Австралії закінчується захистом дисертації. Успішний захист дисертації є основою для присудження ступеня Доктора соціальної роботи (Doctor of Social Work) або Доктора філософії (Doctor of Philosophy) із спеціалізацією у соціальній роботі [4].

Докторанти заочної форми навчання Школи соціальної роботи університету Західної Австралії мають узгодити індивідуальний навчальний план із Координатором ступеня програми докторантури (the Research Degree Coordinator) з соціальної роботи та викладачами обов'язкових курсів.

При вступі до докторантури іноземних громадян Комісія з питань навчання у докторантурі університету визначає рівноцінність дипломів і знань. У сумнівних чи суперечливих випадках Комісія звертається до Центрального управління з питань системи освіти іноземців (International Students Center) [4].

Особливої уваги заслуговує спеціально створене при Школі соціальної роботи університету Західної Австралії Об'єднання соціальних працівників Західної Австралії (The Western Australia Social Worker). Організатори цього об'єднання (проф. Майк Клер, док. Крістіна Ху, док. Том Барреф та ін.) ініціювали випуск журналу з соціальної тематики, який видається кожного місяця. Це свого роду довідник для молодих науковців, колективів вищих навчальних закладів, студентів, польових інструкторів, супервізорів та викладачів. Даний журнал допомагає людям, які цікавляться соціальною роботою, дізнатись про останні досягнення соціальних працівників, про напрями функціонування соціальної роботи, про проведення конференцій та семінарів з соціальної роботи. На базі Школи соціальної роботи університету Західної Австралії з 2000 р. з ініціативи організаторів цього журналу було започатковано щорічні колоквиуми докторантів за участю їх наукових керівників, відомих науковців із різних вищих навчальних закладів з метою обміну досвідом та обговорення актуальних соціальних проблем [3].

Як свідчать матеріали здійсненого аналізу, докторські програми функціонують на базі навчальних закладів з потужними дослідницькими центрами, значним кадровим потенціалом та фінансовими можливостями.

Література

1. Higher Education. Studies in Australia. Course and qualifications. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 11.04.2007: <http://www.studiesinaustralia.com/higher_education>. – Загол з екрану. – Мова англ.
2. RMIT University. Social Science and Planning. Doctor of Philosophy. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 06.12.2007: <<http://www.rmit.edu.au/browse;ID=DR040>>. – Загол з екрану. – Мова англ.
3. Postgraduate news // The USW Social Worker. – 2000. – № 1(1). – P. 1 – 16.
4. The University of Western Australia. School of Social Work. Postgraduate Programs. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 06.12.2007: <<http://www.arts.uwa.edu.au/postgraduate/entry>>. – Загол. з екрану. – Мова англ.